

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
मुक्तस्वाध्यायपीठम्
शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, रा. गा. परिसरः, शृङ्गेरी
पाठ्यक्रमप्रस्तावप्रतिवेदनम्(आचार्यः)

Programme Project Report (ACHARYA)

a.	पाठ्यक्रमाणां नामानि Name of the Programmes	<ol style="list-style-type: none"> 1. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in VyakaranaShastram 2. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in Sahityam 3. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in Phalitjyotisham 4. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in Darshana Shastram 5. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in VastuShastram 6. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in Yoga sahstram 7. Acharya (M.A.) in Sanskrit with specialization in Indian Knowledge system
b.	पाठ्यक्रमस्य अवधिः Duration for each programme	Minimum 2 years, maximum 4 years

अनुवर्तते

c.	<p>दृष्टिः/लक्ष्यम्/उद्देश्यानि Mission & objectives</p>	<ul style="list-style-type: none"> • To prepare Master- level graduates in Sanskrit with specialization in opted <i>Shastra</i>. • To provide specialization in opted <i>Shastra</i>. • To provide in depth knowledge of a particular subject to promote research in that subject area. • To provide broad idea of various schools of thoughts, by introducing <i>vaadagranthas/ proudhagranthas</i> of inter-related <i>Shastras</i> in order to encourage interdisciplinary research.
d.	<p>विश्वविद्यालयस्य लक्ष्यपरिपूर्तिदृष्ट्या प्रकृत पाठ्यक्रमस्य औचित्यम् Relevance of the programme with HEI's Mission and Goals</p>	<p>One of the objectives of CSU as stated in Act/statues/Regulations/MoA is to develop, propagate, promote & facilitate higher Learning in Sanskrit / <i>shastras</i>. So the proposed programme is in accordance with Mission of Central Sanskrit University and it will contribute for achieving the goals.</p>
e.	<p>अभीप्सितः अध्येतृगणः Nature of prospective target group</p>	<ul style="list-style-type: none"> • People with graduation of any discipline having proficiency in Sanskrit language and also having fundamental knowledge of the concerned <i>Shastra</i>. • People (including working people/housewives/self employed/unemployed etc.) having the required educational qualification & skills and also having interest to obtain specialization in <i>Shastras</i>. • Those who believe in lifelong learning and having interest in <i>Shastras</i>.

अनुवर्ति

f.	<p>प्रवेशार्हता Eligibility</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shastri with specialization in concerned Shastra. OR • Any Graduation (with or without Sanskrit / BA/BSc/BCom/BBA/LLB etc.)& pass in Acharya-Bridge Programme (आचार्यसेतुः) of intended Shastra. / प्रवीणः (advanced diploma) of intended Shastra. OR • Any Graduation (with or without Sanskrit) & pass in Acharya-Entrance-Test of concerned shastra. OR • Shastri/BA and obtained 24 credits in concerned Shastra. • Efficiency in Sanskrit language is must essential ability to inter Acharya program in any Shastra.
g.	<p>प्रवेशप्रक्रिया Procedure for admission</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Admission notice and prospectus for various courses will be published in website with sufficient time gap before the commencement of courses/programmes. • Pre-admission counselling facility provided by H.Q./SVK • Online application/fees submission system is arranged. • Scrutiny of applications will be done through experts. • Online entrance test (written/oral). Admission confirmation is given to the eligible candidates by H.Q./ Learners Support System.

अनुवर्ति

h.	<p>प्रकृतपाठ्यक्रमस्यअन्तर्जालमाध्यमेन/ दूरस्थशिक्षणप्रणाल्यासञ्चालनयोग्यता</p> <p>Appropriateness of programme to be conducted in Online/ODL mode to acquire special skills and competence</p>	<p>This programme is designed in such a way that it could be offered through online/ODL mode. Pilot studies have been done in this regard.</p> <p>Programmes in Vyakarana, Sahitya, PhalitaJyothishawere introduced by CSU in the year 2010(ODL Mode). Many batches have successfully undergone these programmes till now.</p> <p>Recently MSP has prepared unique LMS (www.mspsk.com) for conducting the programmes online. CSU is capable to conduct the proposed programmes online mode.</p>
----	---	--

अनुवर्तते

i.	<p>स्वाध्यायसामग्री / बोधनप्रणाली Instructional design</p>	<p>Self Learning Materials are provided to learners. The Self Learning Materials are self-explanatory, self contained, illustrative, easily comprehensible and divided in easily manageable modules. The SLMs are prepared by a group of writers & editors trained by the scholars of CSU, STRIDE, IGNOU. The following points are kept in mind while preparing the SLMs-</p> <p>Learning objectives, assessment of prior knowledge, learning activities, feedback of learning activities, examples and illustrations, In-text-questions for Self assessment, summary and key points/special notes</p> <p>The instructional material will include-</p> <ul style="list-style-type: none"> • Self Study Materials (in print) • Assignments • Audio-Video lessons & other multi-media components • Tele/Online-learning support/guidance • Contact classes <p>Details of SLMs are given in the attached sheet.</p>
j.	<p>शिक्षाङ्कव्यवस्था Credit information/ Duration of study</p>	<p>92 credits (At par with regular mode) <i>One credit is equal to 30 hours of study.</i> <u>30 hrs. of study includes-</u></p> <ol style="list-style-type: none"> a. Study of the material b. Participation in contact programmes/Academic Counselling c. Study through Audio-Video, Tele-conferencing etc. d. Working on Assignments/work sheets etc. <p>Library consultation /suggested reading etc.</p>

अनुवर्तते

k.	स्वाध्यायसामग्री-प्रापणम् Curriculum transaction	<ul style="list-style-type: none"> Printed SLMs are distributed to learners through H.Q./ SVK/Learners' Support System. Some video lessons are delivered through internet/website/LMS. Online counseling/guidance/teaching /Tele teaching etc. done to facilitate the study of the learners are arranged by the coordinators/subject teachers. Assignments are handled by the coordinators/subject teachers
l.	मूल्याङ्कनम् Evaluation	<ul style="list-style-type: none"> In-text questions, Assignments and Semester/Term End Examinations are the tools for evaluation. Question papers will be set through experts. Valuation done according to the norms of CSU. The standard of the Term End Examinations of this programme will be maintained at par with the examinations conducted for the On-campus students.
m.	प्रयोगशालायाः आवश्यकता Requirement of laboratory support	N.A.
n.	ग्रन्थालयसौकर्यम् Library resources	Every Campus of CSU has a rich Library. Learners may utilize it. Apart from this, learners may utilize the E-Granthalaya available in CSU website.

अनुवर्तते

0.	<p>पाठ्यक्रमसम्बद्धव्ययःअर्थव्यवस्थाच</p> <p>Cost estimate of the programme and the provisions</p>	<ul style="list-style-type: none"> • SLM preparation- -Rs. 30,00,000/- • Printing cost-Rs. 15,00,000/- • Organizing Workshops - Rs. 20,00,00/- • A/V lessons etc. - Rs. 10,00,000/- • Contact classes - RS. 2,50,000/- • Misc. - Rs. 1,00,000/- <p>Total- Rs. 78,50,000/-</p> <p>The fund allocated by Rashtriya Sanskrit Sansthan for Mukta SwadhyayaPeetham, any grant received from Govt./ DEB/UGC, programme-fee etc. are the financial recourses of theMSP.</p>
----	--	--

अनुवर्तते

p.	<p>गुणवत्तासंरक्षण-संवर्धन-व्यवस्था Quality assurance mechanism</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Central Sanskrit University established Mukta SwadhyayaPeetham (institute of Open and Distance Education) for proper implementation of Online / ODL programmes of Central Sanskrit University. • Abhikalpa Samiti is the governing council of Mukta SwadhyayaPeetham. • Academic Development Centre of MSP has been established by CSU for developing SLM & academic related activities. • At the beginning, IQAC of CSU monitored the quality of both regular and ODL mode programmes of CSU. Recently, a Centre for Internal Quality Assurance (CIQA) is established exclusively for programmes in Open Online/and Distance Learning mode as mandated by the UGC in 'Open and Distance Learning Regulations 2020'. • Programme coordinator & CIQA will assess the outcome of the programme through the following – <ol style="list-style-type: none"> a. Feedback/response of the learners. b. Examination results c. Popularity of the programme d. Reviews e. Observing the abilities/ skills/ confidence achieved by the learners after completion of the programme. • Programme coordinator & course
----	---	---

अनुवर्तते

		<p>coordinators will work for Revising / enriching the SLM as per the need time to time.</p> <ul style="list-style-type: none"> • The MSP/ CSU will train its staff for effective implementation of programme and also provide necessary equipments/infrastructure to its staff and SVK.
q.	पाठ्यक्रमेण अभीप्सित परिणामः / अधिगमः Expected programme outcomes	<p>A candidate after successfully undergoing this programme will have good understanding of the opted <i>shastra</i>. He will be capable-</p> <ul style="list-style-type: none"> • To develop expertise in one of the subject-disciplines of concerned <i>shastra</i>. • To contribute to society and the 'Sanskrit learning system' through involvement in teaching related and/or other service activity. • To take admission for additional advanced degrees/ learning/ research in the concerned field. • To do research/study in inter disciplinary subjects. • To take up academic projects.

*पाठ्यक्रमविवरणं संलग्नमस्ति – (संलग्नकानि I तः VII)

निदेशकः

आन्तरिकगुणवत्ताशासनकेन्द्रम् (CIQA)

मुक्तस्वाध्यायपीठम्, के.सं.वि.

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
मुक्तस्वाध्यायपीठम्
शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी
आचार्यः / ACHARYA (M.A.)
व्याकरणम्
प्रथमवर्षम्

कक्षा	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)	
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	महाभाष्यम् (प्रत्याहाराहिकम्)	4	
		DSCC 17	परिभाषेन्दुशेखरः(1-16 परिभाषाः)	4	
		DSCC 18	प्रौढमनोरमा (आदितः परिभाषाप्रकरणान्तं यावत्)	4	
		DSCC 19	वैयाकरणभूषणसारः (मङ्गलाचरणं धात्वाख्यातार्थवादश्च)	4	
		AECC 4 AECC 4	विविधशास्त्रप्रमेयपरिचयः (विविधानां भारतीयशास्त्राणां परिचयः)	4	
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः ।	2	
	प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				22
	द्वितीयम्	DSCC 20	महाभाष्यम् (7-9 आहिकान्तम्)	4	
		DSCC 21	परिभाषेन्दुशेखरः(17-36 परिभाषाः)	4	
		DSCC 22	प्रौढमनोरमा (सन्धिप्रकरणम्)	4	
		DSCC 23	वैयाकरणभूषणसारः (लकारसुम्नामार्थनिर्णयः)	4	
		AEEC 5	१. विविधशास्त्रप्रमाणविचारः २. शब्दशक्तिविचारः,	6	

अनुवर्तते

			शब्दार्थविचारः	
			३. शास्त्रपारिभाषिकपदपरिचयः	
			४. पद्य/गद्यरचनाकौशलम्	
		INTERNSHIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके / सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः				50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		स्नातकोत्तरदक्षता-(PG Diploma)		

आधारग्रन्थाः—मुक्तस्वाध्यायपीठस्य सामग्र्यः—महाभाष्यम्, प्रौढमनोरमा, परिभाषेन्दुशेखरः, वैयाकरणभूषणसारः।

— अनुवर्तते —

द्वितीयवर्षम्

कक्षा	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)	
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	लघुशब्देन्दुशेखरः (आदितः परिभाषाप्रकरणान्तं यावत्)	4	
		DSCC 25	परमलघुमञ्जूषा (मङ्गलाचरणतः व्यञ्जनाविचारान्तो भागः)	4	
		DSCC26	वाक्यपदीयम्-ब्रह्मकाण्डम् (प्रथमः खण्डः)	4	
		DSCC 27	शास्त्रविमर्शः निबन्धश्च	4	
		AECC 6	पाण्डुलिपिविज्ञानम्	4	
		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विजः), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2	
	तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				22
	चतुर्थम्	DSCC 28	लघुशब्देन्दुशेखरः (सन्धिप्रकरणम्)	4	
		DSCC 29	परमलघुमञ्जूषा (निपातार्थविचारः, नजर्थविचारः, नामार्थविचारः च)	4	
		DSCC 30	वाक्यपदीयम्-ब्रह्मकाण्डम् (द्वितीयः खण्डः)	4	
		Disseratation	व्याकरणशास्त्रसम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6	
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विजः), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे	2	

अनुवर्तते

		सक्रियसहयोगः इत्यादिः	
		चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्गयोगः	20
		आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्गयोगः	42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नोतकोत्तर -उपाधिः)	

आधारग्रन्थाः-मुक्तस्वाध्यायपीठस्य सामग्र्यः -लघुशब्देन्दुशेखरः,
परमलघुमञ्जूषा, वाक्यपदीयम्।

अध्यापकानां नामानि

१. Jagadeesh Bhuw
२. Dr. Sandeep Kumar Dubey
३. उमानहेश्वरः एन
- ४.

हस्ताक्षरम्

J Bhuw

सन्दीप कुमारे

आचार्य ए. एन ३०/०६/२०२३

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

साहित्यम्

प्रथमवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट्
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	ध्वनिकारस्य परिचयः मङ्गलपद्यञ्च, काव्यस्यात्मा ध्वनिः, प्रतीयमानतत्त्वम्, ध्वनिस्वरूपनिर्वचनम्, अभाववादीनां विकल्पत्रयम् आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः ध्वन्यालोकः (प्रथमचतुर्थोद्योतौ) (खण्डः - १, २, ३)	4
		DSCC 17	लक्षणायाः भेदः, अविवक्षितवाच्यध्वनिः, विवक्षितान्यपरवाच्यध्वनिः, ध्वनौ अलङ्कारमतसमीक्षा आधारग्रन्थः -मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः ध्वन्यालोकः (द्वितीयतृतीयोद्योतौ) (खण्डः -१, २)	4
		DSCC 18	काव्यस्वरूपनिर्णयः, शब्दार्थस्वरूपनिर्णयः, ध्वनिनिर्णयः , गुणीभूतव्यङ्ग्यस्वरूपादिसिद्धिश्च व्यञ्जनासिद्धिश्च आधारग्रन्थः -मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः काव्यप्रकाशः (१ तः ६ उल्लासाः) (खण्डः -१, २, ३, ४)	4
		DSCC 19	गद्यकाव्यम् , कादम्बर्याः मङ्गलादिपद्यम् शूद्रकादिवर्णनम् आधारग्रन्थः -मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता कादम्बरी (खण्डः -१, २)	4
		AECC 4	विविधशास्त्रप्रमेयपरिचयः	4

~~AECC 4~~

AECC 4

		(विविधानां भारतीयशास्त्राणां परिचयः)	
	ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः ।	2
	प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
द्वितीयम्	DSCC 20	काव्यदोषाः, वाक्यरसदोषाः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः काव्यप्रकाशः (७ तः १० उल्लासाः) (खण्डः -१,२)	4
	DSCC 21	ग्रन्थकारपरिचयः वक्रोक्तिपरिचयः, काव्यमार्गाः तेषां गुणाश्च आधारग्रन्थः- मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं वक्रोक्तिजीवितम् (खण्डः -१,२)	4
	DSCC 22	काव्यलक्षणं तद्भेदाश्च, गुणानामभिव्यञ्जिकारचनाभावध्वनिश्च, रसाभासो भावाभासो रसादिध्वनेः संलक्ष्यक्रमत्वम् आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः रसगङ्गाधरः (खण्डः - १,५,६)	4
	DSCC 23	नलदमयन्त्योः अनुरागः , नलस्य उपवनविहारः , हंसविलापः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं नैषधीयचरितम् (खण्डः - १,२,३)	4
	<u>AEEC 5</u> AEECS	१.विविधशास्त्रप्रमाणविचारः २.शब्दशक्तिविचारः, शब्दार्थविचारः ३.शास्त्रपारिभाषिकपदपरिचयः ४.पद्य/गद्यरचनाकौशलम् ।	6

		INTERNSHIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके/ सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य योगः				28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः				50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		स्नातकोत्तरदक्षता (PG Diploma)		

द्वितीयवर्षम्				
कक्षा	सत्रार्थ म्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडि ट्
आचार्यद्वितीयव र्षम्	तृतीय म्	DSCC 24	काव्यगुणाः , वामनोक्तगुणभेदालोचनम्, अलङ्कारस्वरूपविवेचनम्, शब्दालङ्काराः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः काव्यप्रकाशः (७ तः १० उल्लासाः) (खण्डः - ३)	4
		DSCC 25	रसस्वरूपम्, भावविवेचनम्, रसस्य भेदाः आधारग्रन्थः - - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः रसगङ्गाधरः (खण्डः - २,३)	4
		DSCC 26	व्यक्तिविवेकस्य मङ्गलम्, ध्वनिलक्षणे दोषाः, शब्दप्रवृत्तिनिमित्तकत्वाविषयभिन्नकर्तृकत्वभ्रमहेतवः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः व्यक्तिविवेकः (खण्डः -१,२)	4
		DSCC 27	अभिधावृत्तमातृकाग्रन्थकृत्परिचयोऽभिधाव्यापारपरिचयश्च, मुकुलभट्टाभिमतं लक्षणायाः स्वरूपम् । आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता अभिधावृत्तमातृका (खण्डः -१,२)	4
		AECCG (AEEC 6)	पाण्डुलिपिविज्ञानम् अनुसन्धानपद्धतिः	4
	ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2	
तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				22

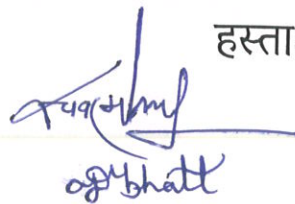
		DSCC 28	अर्थालङ्काराः - उपमाद्यर्थान्तरन्यासाः , विरोधादिसङ्करान्ताः , अलङ्कारदोषविमर्शश्च	4
			आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः काव्यप्रकाशः (७ तः १० उल्लासाः) (खण्डः - ४,५)	
		DSCC 29	संलक्ष्यक्रमभेदाः शाब्दीव्यञ्जना च, अभिधानियामकाः शब्दशक्तिमूलो ध्वनिश्च	4
			आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः रसगङ्गाधरः (द्वितीयाननम्) (खण्डः - १,२)	
	चतुर्थम्	DSCC 30	अर्थरसस्वरूपशब्दव्यापारव्यक्त्यनुमानान्तर्भावः , साध्यसाधनतद्भेदोदाहरणविशेष्यविशेषणस्वरूपध्वनिमुख्यभेदद्वयखण्डानि	4
			आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः व्यक्तित्विवेकः (खण्डः - ३,४)	
		Dissertation	साहित्यशास्त्रसम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (द्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				20
आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः				42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नातकोत्तरोपाधिः)		

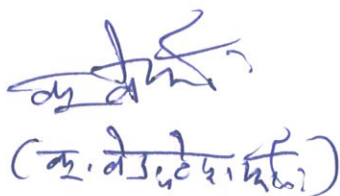
अध्यापकानां नामानि

१. रमेशचन्द्रवरमोला

२. देवाङ्कभट्टः

हस्ताक्षरम्

(क.वे.उ.दे.दा.दे.)

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

फलितज्योतिषम्

आचार्यप्रथमवर्षम् (फलितज्योतिषम्)

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	पञ्चाङ्गानां पर्यालोचनम्, जातकचक्रनिर्माणविधिः, वर्षप्रवेशसाधनम्, ग्रहमैत्र्यादिविचारः, रश्मिसाधनम्, प्राणपदलग्नसिद्धिसाधनम्, वर्गादिसाधनं च) आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं भारतीयकुण्डलीविज्ञानम् (खण्डः - 1,2,3,4,5)	4
		DSCC 17	ज्योतिषशास्त्रीयं कालस्वरूपम्, अहर्गणसाधनं मध्यमग्रहसाधनं च, ग्रहगतिविमर्शः, ज्योत्क्रमज्यादिसाधनम्, मन्दफलशीघ्रफलभुजान्तर- क्रान्तिसाधनम्, पञ्चाङ्गसाधनं च मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः सूर्यसिद्धान्तः (खण्डः -1,2,3)	4

(अनुवर्तते)

	DSCC 18	(ग्रहराशिविचारः, ग्रहावस्थाः, कारकविचारः, आधानादिविचारः, सभङ्गारिष्टविचारः) मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता सारावली (खण्डः -1,2,3)	4
	DSCC 19	दैवज्ञलक्षणम्, बृहत्संहितान्तर्गतः ग्रहचारविचारः आधारग्रन्थः - 1. मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता स्वाध्यायसामग्री FJA-I- 04 (खण्डः -1,2,3)	4
	~~AEEC-6~~ AEEC-4	विविधशास्त्रप्रमेयपरिचयः (विविधानां भारतीयशास्त्राणां परिचयः)	4
	ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
	प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
द्वितीय म्	DSCC 20	सामुद्रिकशास्त्रदृशा फलविचारः (नखशिखविवेचनम्, सामुद्रिकशास्त्रदृष्ट्या	4

		<p>मृगादिपुरुषाणां षड्भिन्त्यादिस्त्रीणां च लक्षणानि, सामुद्रिकाः राजयोगाः, हस्तरेखाणां परिचयः तत्फलानि, विविधाः सामुद्रिकयोगाः)</p> <p>आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता स्वाध्यायसामग्री FJA-I-03 सामुद्रिकरहस्यम् (खण्डः -3,4)</p>	
	DSCC 21	<p>त्रिप्रश्नाधिकारः, सूर्यचन्द्रग्रहणाधिकारः च आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः</p>	4
	DSCC 22	<p>प्रश्नशास्त्रे सर्वप्रश्नविचारणा, पथिकगमनागमनादि- प्रश्नविचारः, विवाहप्रश्नविचारः, गर्भक्षेमप्रश्नविचारः, जय- पराजयादिप्रश्नविचारः</p> <p>आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं प्रश्नभूषणम् (खण्डः - 1,2,3,4)</p>	4
	DSCC 23	<p>बृहत्संहितान्तर्गतः अगस्त्यचारतः आरभ्य ग्रहवर्षफल- ग्रहशृङ्गाटकादिविचारपर्यन्तम्, वृष्टिविचारः, कुसुमलताद्वारभ्य प्रतिसूर्यलक्षणपर्यन्तम् प्रकृतिवैचित्र्यवर्णनम्</p> <p>आधारग्रन्थः -</p>	4

			मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता बृहत्संहिता (खण्डः - 4,5,6)	
		~~AEEC-5~~ AEEC-5	१. विविधशास्त्रप्रमाणविचार : २. शब्दशक्तिविचारः, शब्दार्थविचारः ३. शास्त्रपारिभाषिकपदपरि चयः ४. पद्य/गद्यरचनाकौशलम्	6
		INTERNSH IP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके / सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः				50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः	स्नातकोत्तरदक्षता (PG Diploma)			

आचार्यद्वितीयवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	ग्रहगुणस्वरूपवर्णनम्, राशिस्वरूपवर्णनम्, षोडशवर्गनिरूपणम्, वर्गविवेचनाध्यायः, भावविचारः, भावेश- धूमाद्यप्रकाशक- ग्रहफलविचारः, ग्रहबलसाधनं च आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं बृहत्पाराशरहोराशास्त्रम् (खण्डः - 1,2,3)	4
		DSCC 25	ग्रहणपरिलेखनिर्माणम्, नक्षत्रग्रहयोः युतिज्ञानम्, उदयास्तविचारः, चन्द्रशृङ्गोन्नतिसाधनम् आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः	4
		DSCC 26	गृहारम्भे चिन्तनीयविषयाः, दिक्साधनात् लग्नादिविचारपर्यन्तम्, गृहप्रवेशविचारः, दकार्गलनिरूपणम्, कूपादिखननविधिः, वृक्षायुर्वेदः,	4

			देवमन्दिरादिनिर्माणं प्रतिष्ठा च आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता स्वाध्यायसामग्री बृहद्वास्तुमाला (खण्डः - 1,2,3,4)	
		DSCC 27	जैमिनिदृष्ट्या राशिदृष्टिविचारः, चरस्थिरकारकविचारः, चरदशानिरूपणम्, आत्मकारकांशकुण्डलीफल म्, पद-उपपदविचारः, आयुर्दायनिरूपणम्, पित्रादीनाम् अरिष्टचिन्तनम्, जैमिनीयदशाविचारः । आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं जैमिनिसूत्रम् (खण्डः -1,2,3)	4
		AECC 6	पाण्डुलिपिविज्ञानम्	4
		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे	2

			सक्रियसहयोगः इत्यादिः	
			तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः	22
		DSCC 28	विविधाः राजयोगाः, आयुर्दायसाधनम्, विविधदशाविचारः, सुदर्शनचक्रनिर्माणं फलनिरूपणं च, पञ्चमहापुरुषयोगफलविवेचन म्, पुरुषलक्षणविवेचनम्, नष्टजातकादिप्रश्नविचारः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं बृहत्पाराशरहोराशास्त्रम् (खण्डः - 4,5,6)	4
चतुर्थम्		DSCC 29	पातानयनविधिः, भूगोलवर्णनम्, ज्योतिषोपनिषद्, कालमाननिरूपणम् । आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः	4
		DSCC 30	स्वरशास्त्रनिरूपणम्, नैसर्गिकस्वरचक्राणि, तात्कालिकस्वरचक्राणि, स्वरचक्राधारेण फलचिन्तनम्, हंसचारविचारः, सर्वतोभद्रचक्रम् । त्रिपताकीचक्राधारेण अरिष्टनिर्णयः	4

			<p>अरिष्टकालनिरूपणं अर्धयामेशविचारः दण्डेशविचारः त्रिपताकीचक्रनिरूपणम् आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता स्वाध्यायसामग्री - 1. नरपतिजयचर्या (खण्डः -1,2) 2. पञ्चस्वराः (खण्डः -1)</p>	
		Dissertation	<p>ज्योतिषशास्त्रसम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः</p>	6
		ECA 3	<p>पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः</p>	2
			चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः	20
			आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः	42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नातकोत्तरोपाधिः)		

आचार्यकक्षयायाः पाठ्यक्रमविवरणम् ।

अध्यापकानां नामानि

१. डा. सुरभिषुष्ण. डि.
२. डॉ. उमाकान्ततिवारी
३. डॉ. कृष्ण कुमार द्विवेदी
- ४.

हस्ताक्षरम्

सुरभिषुष्ण. डि.

उमाकान्ततिवारी

कृष्णकुमार द्विवेदी

कृष्णकुमार द्विवेदी

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

दर्शनम्

प्रथमवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (credits)
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	<ul style="list-style-type: none"> ● न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (आदितः प्रत्यक्षखण्डान्तः) ➤ मङ्गलवादः ➤ ईश्वरानुमानम् ➤ पदार्थनिरूपणम् ➤ तमसोऽतिरिक्तद्रव्यत्वखण्डनम् ➤ प्रत्यक्षनिरूपणम् 	4
		DSCC 17	<p>सांख्यसूत्राणि (सांख्यप्रवचनभाष्यसहितम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ दुःखनिवृत्त्युपायानां विचारः ➤ बन्धहेतुनिरूपणं तन्निवृत्त्युपायाञ्च ➤ साङ्ख्योक्तपदार्थविमर्शः प्रमाणपर्यालोचनञ्च ➤ साङ्ख्यशास्त्रोक्ताः प्रमुखसिद्धान्ताः 	4
		DSCC 18	<p>योगदर्शनम् (व्यासभष्यसहित- समाधिसाधनपादौ)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ चित्तवृत्तयः पञ्चक्लेशाः च ➤ अभ्यासः वैराग्यं च ➤ ईश्वरस्वरूपम् ➤ फलसहिताः समाधिभेदाः ➤ क्लेशनाशस्योपायाः ➤ दृग्दृश्यस्वरूपविवेकः ➤ अविद्यायुक्तप्रकृतपुरुषस्वरूपम् ➤ अष्टाङ्गयोगानुष्ठानम् ➤ यमनियमाः 	4
		DSCC 19	<p>जैनबीद्ददर्शने (विज्ञप्तिमात्रतासिद्धिः)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ दुःखानुभवः ➤ संज्ञा ➤ चेतना ➤ वेदना 	4

			> धर्माः	
		~~AECC 4~~ AEEC 4	विविधशास्त्रप्रमेयपरिचयः (विविधानां भारतीयशास्त्राणां परिचयः)	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः ।	2
		प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
	द्वितीयम्	DSCC 20	<ul style="list-style-type: none"> ● न्यायसिद्धान्तमुक्तावली (अनुमानोपमानशब्दखण्डः) > अनुमितिनिरूपणम् > अनुमितिकारणविचारः > पूर्वपक्षव्याप्तिनिरूपणम् > सिद्धान्तव्याप्तिनिरूपणम् > हेत्वाभास सामान्यनिरूपणम् > हेत्वाभासविशेषनिरूपणम् > उपमाननिरूपणम् > शाब्दबोधनिरूपणम् > शक्तिनिरूपणम् > शक्तिप्रहोपापनिरूपणम् > लक्षणानिरूपणम् > आसक्तिनिरूपणम् > योग्यतानिरूपणम् > आकाङ्क्षानिरूपणम् > तात्पर्यनिरूपणम् 	4
		DSCC 21	<p>योगदर्शनम् (व्यासभाष्यसहित- विभूतिकैवल्यपादौ)</p> <ul style="list-style-type: none"> > ध्यानधारणासमाधयः > भुवनताराब्युहादिज्ञानम् > चित्तैकाग्रतापरिणामः > सम्प्रज्ञातासम्प्रज्ञातसमाधिः > सिद्धिहेतवः > ध्यानसंस्काराः > कर्मफलप्राप्तिप्रकाराः > योगसिद्धान्तः > धर्ममेघसमाधिः <p>कैवल्यावस्थानिरूपणञ्च</p>	4
		DSCC 22	<p>उपनिषद्भाष्यम् (माण्डूक्योपनिषत्+माण्डूक्यकारिकायाम् आगमप्रकरणम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> > आत्मनः चतुष्पात्त्वम्। 	4

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ अक्षरोपासनम्। ➤ उपासनाफलभेदः। ➤ कारिकायां स्वारस्यम्। 	
		DSCC 23	सर्वदर्शनसङ्ग्रहस्य चिताः स्वारस्यपूर्णाः विचाराः। (न्यायवैशेषिकसाङ्ख्ययोगदर्शनानां) <ul style="list-style-type: none"> ➤ परमाण्वारम्भवादः ➤ असत्कार्यवादः ➤ ख्यातिवादः ➤ प्रकृतिविचारः ➤ योगात् समाधिसिद्धिः 	4
		AEEC 5	१. विविधशास्त्रप्रमाणविचारः २. शब्दशक्तिविचारः, शब्दार्थविचारः ३. शास्त्रपारिभाषिकपदपरिचयः ४. पद्य/गद्यरचनाकौशलम्	6
		INTERNSHIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके / सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः				50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		स्नातकोत्तरदक्षता - (PG Diploma)		

द्वितीयवर्षम्

कक्षा	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (credits)
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	ब्रह्मसूत्रम्-शाङ्करभाष्यम् (चतुस्सूत्र्यन्तः भागः) <ul style="list-style-type: none"> ➤ जिज्ञासाधिकरणम्। ➤ जन्माधिकरणम्। ➤ शास्त्रयोनित्वाधिकरणम्। ➤ समन्वयाधिकरणम्। 	4
		DSCC 25	शाबरभाष्यम्, तर्कपादः <ul style="list-style-type: none"> ➤ धर्मविचारः, धर्मे प्रत्यक्षप्रमाण्यगम्यत्वञ्च ➤ धर्मऽनुमानादिप्रमाण्यगम्यत्त्वं विविधवादखण्डनं ➤ शब्दनित्यत्वाधिकरणम् ➤ वेदस्य पौरुषेयत्वमिति पूर्वपक्षः ➤ वेदापौरुषेयत्वाधिकरणम् 	4
		DSCC 26	रामानुजदर्शनम्, काश्मीरशैवदर्शनं च। <ul style="list-style-type: none"> ➤ रामानुजदर्शनम् (आदितः अज्ञानस्य भावरूपत्त्वखण्डनं यावत्। ➤ तत्त्वमसीति प्रकरणादरभ्य तत्तु समन्वयात् इति यावत्। ➤ पराप्रवेशिका संवित्प्रकरणादारभ्य उपायकथनं यावत्। ➤ षट्-त्रिंशत्तत्त्वसन्दोहः- काश्मीरशैवदर्शनतत्त्वानुशीलनम् 	4
		DSCC 27	सर्वदर्शनसङ्ग्रहस्य चिताः स्वारस्यपूर्णाः विचाराः (पूर्वोत्तरमीमांसयोः)। <ul style="list-style-type: none"> ➤ कर्मशास्त्रे मतभेदाः। ➤ ख्यातिवादः। ➤ वेदान्तदर्शनस्य विविधाः धाराः। (मतभेदाः, वादसरणिः) 	4
		~~AECC6~~	पाण्डुलिपिविज्ञानम्	4
	ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते	2	

			लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम्	
			आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादि:	
		तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
	चतुर्थम्	DSCC 28	दर्शनेषु मोक्षविचारः। ➤ सर्वेषां दार्शनिकानां मतालोचनपूर्वकम्	4
		DSCC 29	शास्त्रविमर्शः -निबन्धश्च।	4
		DSCC 30	अनुसन्धानपद्धतिः	4
		Dissertation	दर्शनशास्त्रसम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादि:	2
		चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		20
		आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः		42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नातकोत्तरोपाधिः)		

अध्यापकानां नामानि

हस्ताक्षरम्

1) Ananthakrishna.

Ananth

2) RAHUL RASASHEKHARA BHAT

Rahul

3) MANABENDRA MANDAL

Manabendra

4) Sidharth Shankar panda

Sidharth

वृत्तिका.

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

वास्तुशास्त्रम्

प्रथमवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	<p>१. वास्तुशास्त्रपरिचयः २. वास्तुशास्त्रस्य लोकोपयोगित्वम्, ३. ग्रामवास-गृहक्षेत्रयोः विचाराः ४. ग्रामवासार्थं विविधाः परीक्षाः ५. भूपरीक्षा, परिग्रहश्च ६. शल्यनिर्णयः ७. दिक्साधनक्रमः, ८. पिण्डानयनविधयः आयादिवर्गनिर्णयश्च</p> <p>आधारग्रन्थाः - मुक्तस्वाध्यायपीठस्य स्वाध्यायसामग्री- 1. बृहद्वास्तुमाला (FJA-II-04- खण्डौ-१,२)</p>	4

			2. वास्तुशास्त्र परिचय (के.सं.वि.)	
	DSCC 17		<p>१. गृहनिर्माणार्थं ज्ञातव्याः विविधाः अंशाः (कारुकृत्यम्, चत्वारः शिल्पिनः, शिल्पिनां भेदः, तेषां कार्याणि इत्यादयः)</p> <p>२. भूपरीक्षा - (लक्षणेन आकृत्या वीथ्या च, वृक्षारोपणं तत्स्थाननिर्णयः इत्यादि),</p> <p>३. मानभेदाः - (अङ्गुलभेदात् धनुर्मुष्ट्यादिविचारः)</p> <p>४. गृहायादिवर्गनिर्णयः।</p> <p>आधारग्रन्थः -</p> <p>1. मनुष्यालयचन्द्रिका (सं.सं.प्र)।</p> <p>2. इञ्जिनियरिंग् कमेण्टरि ओन् मनुष्यालयचन्द्रिका (वा.वि.प्र., कालिकट्)</p>	4
	DSCC 18		<p>विश्वकर्मोक्तदिशा -</p> <p>भूलक्षणविचाराः, समगृहादिविचाराः शिलान्यासक्रमः, प्रासादनिर्माणविधिः जलाशयनिर्माणविधिः, शुभाशुभाः वृक्षाः शल्यनिर्णयः, गृहवेधनिर्णयश्च।</p> <p>आधारग्रन्थः-</p>	4

			<p>१. विश्वकर्मप्रकाशः २. (१,२,५,६,८,९,१२,१३ अध्यायेभ्यः चिताः अंशाः)</p>	
	DSCC 19	<p>१. पञ्चाङ्गविचारः। २. राशि-ग्रहशीलौ। ३. होराशास्त्रानुसारिदिग्विभागः। ४. नक्षत्र-शुभाशुभप्रकरणे। ५. बृहद्वास्तुमालायाः मुहूर्तप्रकरणम् ६. लीलावत्याः क्षेत्रविचारः।</p> <p>आधारग्रन्थाः - मुक्तस्वाध्यायपीठस्य स्वाध्यायसामग्री- १. भारतीयकुण्डलीविज्ञानम् (खण्डः-१) २. लघुजातकम् (खण्डः-१) ३. लीलावत्याः क्षेत्रव्यवहारः।</p>	4	
	AECC 4	<p>विविधशास्त्रप्रमेयपरिचयः (विविधानां भारतीयशास्त्राणां परिचयः)</p>	4	
	ECA 1	<p>पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः।</p>	2	

		प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
द्वितीयम्	DSCC 20	1. वास्तुविद्याविचाराः 2. वनसम्प्रवेशः 3. उदकार्गलम्, वृक्षायुर्वेदश्च 4. देवप्रतिष्ठाविचारः आधारग्रन्थाः - मुक्तस्वाध्यायपीठस्य स्वाध्यायसामग्री- 5. बृहद्वास्तुमाला (FJA-II-04) (खण्डः-३,४)	4	
	DSCC 21	१. शालागृहाणि। २. उपनिर्मितयः। ३. विविधानां प्रकोष्ठानाम् उपनिर्मितीनाञ्च स्थाननिर्णयः। ४. उपरचनाविचाराः। आधारग्रन्थाः - मनुष्यालयचन्द्रिका (सं.सं.प्र)।	4	
	DSCC 22	देवप्रासादलक्षणविचारः, गर्भगृहम्, शतस्तम्भमण्डपलक्षणम्, विमानलक्षणम्, प्राकारलक्षणम्, उपपीठलक्षणम्, सकलबेरलक्षणविधिः आधारग्रन्थः - विश्वकर्मवास्तुशिल्पम् (७२-७९ अध्यायाः)	4	

	DSCC 23	मयमताधारेण वास्तुविद्याविवेचनम्। आधारग्रन्थः - मयमतम् (१ तः ७ तथा १०, १५ तः १७ अध्यायस्थाः चिताः अंशाः)	4
	AEEC 5	1. विविधशास्त्रप्रमाणविचारः। 2. शब्दशक्तिविचारः, शब्दार्थविचारः। 3. शास्त्रपारिभाषिकपद.परिचयः। 4. पद्य/गद्यरचनाकौशलम् ।	6
	INTERNSHIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके/ सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः			28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णाशिक्षाङ्कयोगः			50
आचार्यप्रथमवर्षस्यान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः	स्नातकोत्तरदक्षता (PG Diploma)		

द्वितीयवर्षम्				
कक्ष्या	सत्रार्थम्	पत्रसङ्केतसङ्ख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट्
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	हस्तलक्षणम्, वास्तुत्रयविभागः, मर्मवेधादिविचारः आधारग्रन्थः - समराङ्गणसूत्रधारः (८ तः १३ अध्यायस्थाः चिताः अंशाः)	4
		DSCC 25	प्रासादोर्ध्वविभागाः, एक-द्वि-त्रि- चतुर्-बहुभूमिकानां स्वरूपं निर्माणक्रमश्च, शालाभेदाः, चतुर्गृहविधानक्रमश्च आधारग्रन्थाः - मयमतम् (१८ तः २२ तथा २६ तः २८ अध्यायस्थाः चिताः अंशाः)	4
		DSCC 26	1. आयानुसारेण गृहस्य गृहप्रकोष्ठानां च सीमाङ्कनविधानम् (Sketching and Blue Print of the Houses), 2. एतेषां निर्माणार्थं तन्त्रांशानामुपयोगक्रमः। (Usage of the 2D or 3D software) 3. आधुनिकपद्धत्या गृहनिर्माणे प्रयोक्तव्याः विचाराः यथा - लघुप्रदेशे भूचयनविधिः (Selection of Suitable Sites), उत्तमभूमिकागृहाणां चयनम् (Selection of favorable Flats), दीर्घकूप (Borewell)-	4

		<p>जलसङ्ग्रहणी (Sump)- गृहोर्ध्वगतजलसङ्ग्रहाहकव्यवस्था: (Over Head Tank) तेषां स्थानानि, यानव्यवस्थायाः स्थानानि (Suitable place for Vehicles) चा</p> <ul style="list-style-type: none"> • आधारग्रन्थाः तन्त्रांशाश्च - • भारतीय वास्तुशास्त्रम् (शुकदेव-चतुर्वेदी) • अभियान्त्रिकैः निर्मितानि पुस्ताकानि (सेतुपत्यादीनाम्)। • स्केच् अप्, ब्लेण्डर्, जियोजेब्रा, ग्रूप्लाट्, स्वीट् होम् त्रिडि, आटो क्याड् इत्यादयः तन्त्रांशाः। 	
	DSCC 27	संस्कृतवाङ्मयस्थाः विविधाः विचाराः।	4
	AECC 5	पाण्डुलिपिविज्ञानञ्च।	4
	ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादयः।	2
	तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
चतुर्थम्	DSCC 28	राजनिवेशः, गृहनिर्माणार्थं कीलकसूत्रपातः, वास्तुसंस्थानमातृका आधारग्रन्थः -	4

		समराङ्गणसूत्रधारः (१५,३७ तथा ३८ अध्यायस्थाः चिताः अंशाः)	
	DSCC 29	देवालयनिर्माणस्यौचित्यम्, देवालयस्य विविधानि अङ्गानि, उपनिर्मितयः, तेषां स्थानानि, शिखरनिर्माणम्, प्राकारादिविधिः आधारग्रन्थः - देवालयचन्द्रिका (चिताः अंशाः)	4
	DSCC 30	वास्तुशास्त्रस्य इतिहासः तथा विशिष्टांशानां विवेचनम् १. वेदेषु वेदाङ्गेषु च वास्तुशास्त्रीयाः विचाराः। २. विविधेषु पुराणेषु प्रोक्ताः वास्तुविचाराः (रामायण-महाभारत-अग्नि-गरुड-स्कन्द-विष्णुधर्मोत्तरादिपुराणेषु क्ताः) ३. शास्त्रीयाः ग्रन्थाः तेषां परिचयः। ४. विविधानि विशिष्टानि मानानि तेषां लोकोपयोगिता च। आधारग्रन्थाः - १. वास्तुशास्त्रस्येतिहासः २. डिसैन् इन् वास्तुविद्या (वा.वि. प्र. कालिकट्) ३. शिल्परत्नम् (ताललक्षणादिविचारः) ४. वास्तुसूत्रोपनिषत् ५. नारदशिल्पशास्त्रम्, जैन् विश्वविद्यालयः, बेङ्गलूरु	4

		Dissertation	वास्तुशास्त्रसम्बद्धः, अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6
		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				20
सत्रस्य सम्पूर्णयोगः				42
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नातकोत्तरोपाधिः)		

अध्यापकानां नामानि

१. डा. ~~सुरनिष्ठा. डि.~~
२. डा. ~~उमाकांतातीवारी~~
३. डा. ~~कृष्णाकुमारिदेवी~~

हस्ताक्षरम्

~~सुरनिष्ठा. डि.~~

~~सुरनिष्ठा. डि.~~

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

योगशास्त्रम्

प्रथमवर्षम्				
कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यविवरणम्	शिक्षाङ्कः (Credits)
आचार्यप्रथम वर्षम्	प्रथम म्	DSCC 16	दर्शनपरिचयः/योगप्रवेशः <ul style="list-style-type: none"> दर्शनानां स्थूलपरिचयः (आस्तिकदर्शनानि नास्तिकदर्शनानि च) साङ्ख्ययोगदर्शनयोः विशिष्टपरिचयः वेदान्तदर्शनस्य विशिष्टपरिचयः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठस्य स्वाध्यायसामग्री	4
		DSCC 17	योगशास्त्रस्य इतिहासः विभिन्नसम्प्रदायाश्च <ul style="list-style-type: none"> योगशब्दार्थः परिभाषा च योगविषयकभ्रान्तिनिवारणम् प्राचीनार्वाचीनयोगाचार्याः ज्ञानयोग-भक्तियोग-कर्मयोग-राजयोग-हठयोग-मन्त्रयोगानां परिचयः	4
		DSCC 18	योगविज्ञानस्य साम्प्रतिकोपादेयता <ul style="list-style-type: none"> शारीरिक-मानसिक-सामाजिकस्वास्थ्यरक्षणाय योगः कर्मसु सामर्थ्यवर्धनाय योगः आध्यात्मिकसाधनाय योगः विश्वशान्तये योगः वर्तमानकाले योगस्य वैश्विकस्वीकृतिः	4
		DSCC 19	<ul style="list-style-type: none"> योगदर्शनम् (व्यासभष्यसहितः समाधिपादः)	4

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ समाधिपादः(आदितः द्वादशसूत्रं यावत्) ➤ समाधिपादः(त्रयोदशसूत्रतः सप्तविंशतिसूत्रं यावत्) 	
			<ul style="list-style-type: none"> ➤ समाधिपादः(अष्टाविंशतः पञ्चत्रिंशसूत्रं यावत्) ➤ समाधिपादः(षडत्रिंशतः पादसमाप्तिसूत्रं यावत्) <p>आधारग्रन्थः- व्यासभाष्यसहितः समाधिपादः</p>	
	AEEC 4	योगासनानि - विधिः, क्रमः, प्रयोजनानि		4
	ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः।		2
	प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः			22
	DSCC 20	दशोपनिषत्सु, श्रीमद्भगवद्गीतायां च योगविचारः		4
	DSCC 21	<ul style="list-style-type: none"> • श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका(द्वितीयोऽध्यायः-सांख्ययोगः) ➤ श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका-द्वितीयोऽध्यायः(आदिमश्लोकाद् अष्टादशश्लोकं यावत्) ➤ श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका-द्वितीयोऽध्यायः(नवदशश्लोकाद् षडत्रिंशश्लोकं यावत्) ➤ श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका-द्वितीयोऽध्यायः(सप्तत्रिंशश्लोकादारभ्य चतुःपञ्चाशच्छ्लोकं यावत्) ➤ श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका-द्वितीयोऽध्यायः(पञ्चपञ्चाशच्छ्लोकादारभ्य अध्यायसमाप्तिं यावत्) <p>आधारग्रन्थः- श्रीमद्भगवद्गीतागूढार्थदीपिका</p>		4
	द्वितीयम्			

	DSCC 22	<ul style="list-style-type: none"> • हठयोगप्रदीपिका(समाध्यध्यायस्य प्रयोजनीभूताः अंशाः) ➤ समाधिप्रक्रिया ➤ नाडीविचारः ➤ मुद्राप्रभेदाः ➤ स्वाभाविकसमाधिः <p>आधारग्रन्थः - हठयोगप्रदीपिका</p>	4	
	DSCC 23	<ul style="list-style-type: none"> • योगदर्शनम् (व्यासभाष्यद्वितीयपादः) ➤ साधनपादः(आदिमसूत्रादारभ्य द्वादशसूत्रं यावत्) ➤ साधनपादः(त्रयोदशसूत्रादारभ्य सप्तविंशसूत्रं यावत्) ➤ साधनपादः(अष्टाविंशसूत्रादारभ्य पञ्चत्रिंशत्सूत्रं यावत्) ➤ साधनपादः(षट्त्रिंशत्सूत्रादारभ्य पादसमाप्तिं यावत्) <p>आधारग्रन्थः - व्यासभाष्यसहितः साधनपादः</p>	4	
	AEEC 5	<p>शरीरविज्ञानम्</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ अङ्गरचनाविज्ञानम् ➤ क्रियाविज्ञानम् <p>मनोविज्ञानम्</p>	6	
	INTERNS HIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके / सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6	
			द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः	28
			आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः	50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः	स्नातकोत्तरदक्षता - (PG Diploma)			

द्वितीयपर्वम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यविवरणम्	शिक्षाङ्काः)credits)
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	<p>योगवासिष्ठोक्तरीत्या-</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ आधिव्याधयोः अवधारणा ➤ मनोदैहिकव्याधयः ➤ परमानन्दवस्था ➤ योगविघ्नाः तन्निवारणोपायाश्च ➤ सत्त्वगुणस्य विकाशः ➤ ध्यानसोपानानि ➤ ज्ञानावस्थाः <p>आधारग्रन्थः - योगवासिष्ठम्</p>	4
		DSCC 25	<p>आयुर्वेदीयाः मौलिकसिद्धान्ताः</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ दोष-धातु-मलसिद्धान्ताः ➤ पाञ्चभौतिकसिद्धान्तः ➤ लोकपुरुषसिद्धान्तः <p>आधारग्रन्थः - आयुर्वेदस्य मौलिकसिद्धान्तः (सं.सं.प्र.)</p>	4
		DSCC 26	<p>योगदर्शनं स्वास्थ्यं च</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ पञ्चकोशपरिकल्पना ➤ स्थूलशरीरं(स्वास्थ्यं रोगश्च) ➤ आधिः व्याधिः च ➤ स्वास्थ्यं यौगिक-चिकित्सापद्धतिश्च <p>आधारग्रन्थः - हठरत्नावली</p>	4
		DSCC 27	<ul style="list-style-type: none"> • योगदर्शनम् (व्यासभाष्यतृतीयपादः) ➤ विभूतिपादः(आदिमसूत्रादारभ्य त्रयोदशसूत्रं यावत्) ➤ विभूतिपादः(चतुर्दशसूत्रादारभ्य 	4

		अष्टाविंशसूत्रं यावत्) ➤ विभूतिपादः (नवत्रिंशसूत्रादारभ्य द्विचत्वारिंशसूत्रं यावत्)	
		➤ विभूतिपादः (त्रिचत्वारिंशसूत्रादारभ्य पादसमाप्तिं यावत्) आधारग्रन्थः - व्यासभाष्यसहितः विभूतिपादः	
	AECC 6	पाण्डुलिपिविज्ञानम् अनुसन्धानपद्धतिश्च	4
	ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्), स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज्), संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः			22
चतुर्थ म्	DSCC 28	➤ योगजीवनशैली एवं प्रक्षोभप्रशमनम् (Stress management) ➤ योगाभ्यासिभिः अनुसरणीयाः नियमाः ➤ योगविषयकानुसन्धानद्वारा अधिगतनिष्कर्षाणां प्रयोगेण प्रक्षोभनियन्त्रणाय उपायबोधनम् ➤ विविधक्षेत्रेषु विद्यमानानां विविधप्रकारकजनानां विविधवयस्कानां च कृते उपयोगीनि योगासनानि	4
	DSCC 29	रोगप्रशमनाय योगः ➤ रोगविशेषाणां प्रशमनाय निर्दिष्टाः यौगिकोपायाः (मानसिकविकारः, स्नायुविकारः, श्वासविकारः, उदरविकारः, मधुमेहः, शिरोवेदना, नेत्रविकारः)	4

		DSCC 30	<ul style="list-style-type: none"> योगदर्शनम् (व्यासभाष्यचतुर्थपादः) ➤ कैवल्यपादः(आदिमसूत्रादारभ्य अष्टमसूत्रं यावत्) ➤ कैवल्यपादः(नवमसूत्रादारभ्य षोडशसूत्रं यावत्) ➤ कैवल्यपादः(सप्तदशसूत्रादारभ्य चतुर्विंशतिसूत्रं यावत्) ➤ कैवल्यपादः(पञ्चविंशतिसूत्रादारभ्य पादसमाप्तिं यावत्) <p>आधारग्रन्थः - व्यासभाष्यसहितः कैवल्यपादः</p>	4
		Dissertation	दर्शनशास्त्रसम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6
		ECA 2	पाठ्येतर :गतिविधय-, नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्संस्कृते /विश्लेषणम् / (लघुचलच्चित्रनिर्माणम्, स्फूर्तिस्पर्धा) (क्विज, संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने :प्रचारे सक्रियसहयोग/प्रबन्धने/ :इत्यादि	2
चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				20
आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः				42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः- स्नातकोत्तरोपाधिः		

अध्यापकानां नामानि

1) Ananthakrishna .

2) RAHOL RAJASHEKHARA BHAT

3) MANABENDRA MANDAL

4) Sidhoth Shankar Panda

हस्ताक्षरम्

Abhatt

Rahol

Manabendra

Sidhoth

क. शर्मा

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

मुक्तस्वाध्यायपीठम्

शैक्षिकविकासकेन्द्रम्, राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी

आचार्यः / ACHARYA (M.A.)

भारतीयज्ञानविज्ञानपरम्परा (IKS)

प्रथमवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)
आचार्यप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	संस्कृतवाङ्मयस्य विहङ्गमावलोकनम् -1 <ul style="list-style-type: none"> भारतीयज्ञानपरम्परा-परिचयः महत्त्वं च अष्टादशविद्यास्थानानां सामान्यपरिचयः आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः भारतीयसंस्कृतिश्च	4
		DSCC 17	भारतीयदर्शनानां परिचयः <ul style="list-style-type: none"> आस्तिकदर्शनानि नास्तिकदर्शनानि आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठस्य स्वाध्यायसामग्री-दर्शनप्रवेशः	4

		DSCC 18	भारतीयविज्ञानपरिचयः <ul style="list-style-type: none"> • भौतिकविज्ञानम् • रसशास्त्रम् • आयुर्वेदः/चिकित्सा-विज्ञानम् • खगोलविज्ञानम् • भारतीयगणितम् • कृषिविज्ञानम् • वनस्पतिविज्ञानम् • / द्रव्यगुणविज्ञानम् • स्थापत्यकला/ वास्तुविज्ञानम् 	4
		DSCC 19	जीवनोत्कर्षाय अध्यात्मविज्ञानम् <ul style="list-style-type: none"> • दशोपनिषत्सारः • ईशावास्योपनिषत् आधारग्रन्थः - उपनिषदः	4
		AEEC 4	जीवनोत्कर्षाय भगवद्गीता <ul style="list-style-type: none"> • श्रीमद्भगवद्गीतासारः अथवा योगासनानि <ul style="list-style-type: none"> • विधिः , क्रमः , प्रयोजनानि आधारग्रन्थः - 1 श्रीमद्भगवद्गीता 2 योगशास्त्रम्	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
			प्रथमसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः	22

		DSCC 20	<p>वैदिकवाङ्मयं भारतीयसंस्कृतिश्च</p> <ul style="list-style-type: none"> • वेदपरिचयः • उत्तरवैदिकवाङ्मयम् • वेदाङ्गपरिचयः <p>आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः भारतीयसंस्कृतिश्च</p>	4
	द्वितीयम्	DSCC 21	<p>भारतीयकुटुम्बसंस्कृतिः</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रमुखानि सांस्कृतिकतत्त्वानि • पारिवारिकसम्बन्धाः कर्तव्यानि च • षोडशसंस्काराः तेषाम् उद्देश्यानि • आश्रमव्यवस्था • पञ्चमहायज्ञाः • पुरुषार्थचतुष्टयम् <p>आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितः वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः भारतीयसंस्कृतिश्च</p>	4
		DSCC 22	<p>लौकिकसंस्कृतसाहित्यपरिचयः</p> <ul style="list-style-type: none"> • त्रिविधकाव्यानां परिचयः (गद्यम्, पद्यम्, चम्पूः) • कथासाहित्यपरिचयः • संक्षेपरामायणम् <p>आधारग्रन्थः -</p> <p>1 संस्कृतसाहित्येतिहासः 2 मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं संक्षेपरामायणम्</p>	4

		DSCC 23	खगोलविज्ञानम् <ul style="list-style-type: none"> ग्रहकक्षाक्रमः 	4
			खगोलीयाः प्रमुखाः बिन्दवः वृत्तानि च <ul style="list-style-type: none"> भारतीयकालगणना (पञ्चाङ्गपरिचयः) <p>आधारग्रन्थः-</p> <p>1 - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता गोलपरिभाषा (खण्डः - 1)</p> <p>2 - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशितं भारतीयकुण्डलीविज्ञानम् (खण्डः - 1)</p>	
		AEEC 5	विविधशास्त्रप्रमाणविचारः अथवा पद्य/गद्यरचनाकौशलम् अथवा <ul style="list-style-type: none"> शरीरविज्ञानम् (अङ्गरचनाविज्ञानम् , क्रियाविज्ञानम्) <ul style="list-style-type: none"> मनोविज्ञानम् 	6
		INTERNSHIP 4	मुक्तस्वाध्यायपीठेन अनुमते प्रशिक्षणात्मके / सेवात्मके कार्यक्रमे भागग्रहणम्	6
द्वितीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				28
आचार्यप्रथमवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः				50
आचार्यप्रथमवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपार्धिः		स्नातकोत्तरदक्षता (PG Diploma)		

द्वितीयवर्षम्

कक्ष्या	सत्रार्थम्	पाठ्यप्रकारः	पाठ्यक्रमविवरणम्	शिक्षाङ्काः (Credits)
आचार्यद्वितीयवर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	<p>संस्कृते नीतिसाहित्यम् समाजोपयोगिता च</p> <ul style="list-style-type: none"> • भारतीयनीतिवाङ्मयस्य परिचयः । • नीतिद्वारा जीवनमूल्यबोधनम् । • नीतिशास्त्रद्वारा सदाचारस्य उद्बोधनम् । • नीतिबोधकग्रन्थानां परिचयः । • व्यक्तित्वविकासोपयोगीनि चितानि सुभाषितानि <p>आधारग्रन्थः - नीतिग्रन्थाः</p>	4

		DSCC 25	भाषाविज्ञानम् <ul style="list-style-type: none"> • संस्कृतभाषायाः वैज्ञानिकता • ध्वनिविज्ञानम् • उच्चारणक्रमस्य वैज्ञानिकता • कारकविभक्तिव्यवस्था • सन्धिसमासव्यवस्था • संस्कृतभाषायाम् अनन्तशब्दनिर्माणसामर्थ्यम् (धातूपसर्गप्रत्ययानां प्रयोगः) आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता लघुसिद्धान्तकौमुदी	4
		DSCC 26	जीवनविज्ञानं कृषिविज्ञानञ्च पाकविद्या, वनोपवनविचारः, प्राचीनभारतीया कृषिपद्धतिः, पशुपालनम् आधारग्रन्थः - उपवनविनोदः, बृहत्संहिता	4
		DSCC 27	आयुर्वेदविज्ञानम्/भारतीयचिकित्सा विज्ञानम् <ul style="list-style-type: none"> • आयुर्वेदपरिचयः • भारतीयजीवनपद्धतिः (दिनचर्या , ऋतुचर्या , सद्वृत्तम्) आधारग्रन्थः- आयुर्वेदीया जीवनपद्धतिः (सं.सं.प्र)	4
		AECC 5	पाण्डुलिपिविज्ञानम्	4

		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
		तृतीयसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः		22
	चतुर्थम्	DSCC 28	कलाः संगीतम् <ul style="list-style-type: none"> • कलापरिचयः • शास्त्रीयसङ्गीतम् , गानविधाः • वाद्ययन्त्राणि • नाट्यशास्त्रम् आधारग्रन्थः - <p>1 - सङ्गीतरत्नाकरः 2 - नाट्यशास्त्रम्</p>	4
		DSCC 29	अर्थशास्त्रम् <p>आधारग्रन्थः - कौटिलीयमर्थशास्त्रम्</p>	4

		DSCC 30	भारतीयवास्तुविज्ञानम् <ul style="list-style-type: none"> • गृहवास्तुविचारः • देवालयवास्तुविचारः • प्रासादवास्तुविचारः • आधुनिकाभियान्त्रिकी-दृष्ट्या वास्तुशास्त्रस्य पर्यालोचनम् 	4
			आधारग्रन्थः - मुक्तस्वाध्यायपीठेन प्रकाशिता 1 बृहद्वास्तुमाला 2 वास्तुपरिचयः (के.सं.वि.)	
		Dissertation	भारतीयज्ञानपरम्परासम्बद्धः अभीष्टविषयकः लघुशोधप्रबन्धः	6
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधयः , नाटकम् (नाटके भागग्रहणम्/ विश्लेषणम्/ संस्कृते लघुचलच्चित्रनिर्माणम्) , स्फूर्तिस्पर्धा (क्विज) , संस्कृतकार्यक्रमाणाम् आयोजने/प्रबन्धने/प्रचारे सक्रियसहयोगः इत्यादिः	2
चतुर्थसत्रार्थस्य शिक्षाङ्कयोगः				20
आचार्यद्वितीयवर्षस्य सत्रार्थयोः सम्पूर्णशिक्षाङ्कयोगः				42
आचार्यद्वितीयवर्षान्ते निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः		आचार्यः (स्नातकोत्तरोपाधिः)		

अध्यापकानां नामानि

1. डा. सुरलेखण. टि.
2. डॉ. उमाकान्त तिवारी
3. रमेश चन्द्र बरमाला
4. देवाङ्कभट्टः

हस्ताक्षरम्

सुरलेखण. टि.
 20/11/2020
 रमेश चन्द्र बरमाला
 देवाङ्कभट्ट

व्यवस्थापकः